

SĒLIJA DZEJĀ

Apceres pamatā — referāts Sēlijas kongresā, Viesītes Kultūras pilī, 2008. gada 8. augustā

Imants Auziņš,
dzejnieks

Atslēgas vārdi: *Sēlija, Sēlija dzejā*

Mūsdienas: vai ir turpinājums?

Par Sēliju dzejā visīsāk varētu sacīt Māra Čaklā vārdiem par Vecrīgu, par Latvijas vēsturi, bet varbūt par dzīvi vispār:

*Es neesmu nācis tevi apdzejot,
Es esmu nācis tevi atdzejot.*

Tulkot esamību!

Tulkot, atdzejot — tur atvīd kāda radniecība ar zvaigžņu pētišanu, genoma atšifrēšanu, aitiņas Dollijas klonēšanu, nieres vai sirds pārstādīšanu... “Dzeja ir dvēseles nieres,” — tā trimdā rakstījis Pēteris Aigars.

Apdzejot vai atdzejot? — tāds, kā saka, ir jautājums. Visai 20. gadsimta latviešu dzejai, tostarp arī Sēlijas dzejai un dzejai par Sēliju. Skumjais optimisms, klusais dramatisms — lai kā mēs to dēvētu — jo sevišķi zīmogojis 20. gadsimta otrās puses dzeju. Polemikā pret dzīves un cilvēku pārlietu apjoetizāciju audzis skarbāks, atturīgāks stils, tāpat meklēti jauni niansētāki domu un jūtu izpausmes modeļi.

Kāds no trimdas rakstniekiem savulaik rakstījis: avīzēs nemeklē patiesību, bet informāciju. Dzeja meklē patiesību; redzams, tāpēc tā gandrīz izskausta no daudzo laikrakstu un žurnālu slejām, no telekanāliem un nu jau pat no radio... Labi, ka nedaudzie Sēlijas laikraksti — piemēram, “Staburags”, “Brīvā Daugava”, “Jaunais Vēstnesis”, “Ilūkstes Novada Vēstis” — nesejo šai jaunlaiku mānestībai.

Šīs apceres pamatā tad arī ir ne tikai dzejoļu krājumi, bet arī daža pēdējo gadu publi-

kācija minētajos laikrakstos, kas iezīmē jaunākās tendences.

Pamatjautājums formulēts apakšvirsrakstā: vai ir turpinājums dzejā Sēlijas kultūrvēsturiskajām tradīcijām, tēliem, mūsdienu gaitai? Kāds tas bijis un ir aptuveni pusgadsimtā, bet jo sevišķi — šodien, kad notikusi gadsimtu un laikmetu mija?

Īss atskats un kopskats

*Ai, sēļu zeme piemīlīgā!
Tur mani tēvu tēvi dus.*

Ārija Elksne

Kultūras fonda sarūpētajā krājumā “Sēļu zeme” (1995) savā apcerē jau esmu mēģinājis pamatot domu par Sēlijas novada īpatnību vienotājlomu Latvijas dzīvē un par Sēlijas talantu neparasto vietu latviešu rakstniecībā, kultūrvēsturē. Proti, Sēlija gandrīz kā serde vēsturiski un lielā mērā arī ģeogrāfiski vienīgā tik cieši saaugusi ar visiem Latvijas novadiem; no tās, šķiet, visbiežāk nākuši veselu literatūras pamatveidu un žanru aizsācēji, vēlāk — to pacēlāji nacionālās literatūras augstāko sasniegumu, vairākkārt — arī Eiropas, starptautiskā līmenī.

Piemēri ir vispārzināmi. Pētnieki atzinuši Manceļa lomu mūsu prozas aizsākumos, Fīrekeru kā garīgās dzejas, bet Veco Stenderu kā laicīgās dzejas pamatlicēju; Andrejs Pumpurs rada “Lāčplēsi”, kuru tauta un pasaulē joprojām uztver kā mūsu epu; un tad jau nāk Rainis, psiholoģiskā romāna, es teiktu,

maģiskā reālisma lielmeistars Jānis Jaunsudrabiņš...

Un drīz — latviskās dzīvesziņas iemiesotājs “Latvju teiksmās” Jānis Veselis, par kuru literatūrvēsturnieks, kritiķis, folklorists Jānis Bičolis teicis, ka viņš “mums savā ziņā ir brīvās Latvijas simbols”; turpat līdzās — mūsu vēsturiskās daiļprozas tradīcijas iedibinātājs Aleksandrs Grīns, joprojām latviešu labākā literatūras žurnāla “Daugava” dvēsele Jānis Grīns.

Un ja kaut mirkli metam skatu Daugavas Vidzemes krastā līdz Malienai, tad nākas domāt arī par to, kā sēlisko izlokšņu areāls impulsējis Rūdolfa Blaumaņa, Andreja Upīša, Jāņa Sārta, Jāņa Medeņa, Aleksandra Pelēča un daudzu citu rakstnieku daiļradi.

Reibinošas hipotēzes. Nē, tas nav mēģinājums mazināt citu novadu lielo veikumu; tās ir tikai bažas par Sēlijas pienesuma nenovērtējumu. Katrā ziņā šīs apceres autoram joprojām mazliet noslēpumains liekas tas fakts, ka apmēram pusgadsimtu arī viņam saglabājusies, pat augusi interese pirmām kārtām gan par Sēlijas, gan par radniecīgo Malienas nesēlisko izlokšņu areāla tik atšķirīgajiem rakstniekiem — Skaidrīti Kaldupi, Valentīnu Pelēci, Ojāru Vācieti, Knutu Skujenieku, Jāni Sirmbārdi līdz jaunāko audžu Alūksnes vai Aizkraukles literātiem... Varbūt atbilde ir Veltas Tomas rindās:

*Radu rakstus izlasīt mācos
visu vienu mūžu.¹*

Pārņem saviļņojums, uzvilnī prieks, jūtot kādu pusneapjaustas kopības, varbūt bērības vārda vai teiciena atbalsi. Savu bagātību un pievilcību māksliniekam pūrā dod ikviens novads; šoreiz ir runa par Sēlijas īpatnību, pat ja dažkārt maldāmies:

*Bet iespējams, tās bija parastas raudas
un parasti asari.
Es tikai apzeltīju.²*

Kā pirmā — laimīgā vai nelaimīgā — mīlestība dzimtais novads, pilsētiņa vai pilsēta

nāk līdzī daudziem rakstniekiem visu mūžu. Un aksiomātiska liekas atziņa: pasaules literatūrā, Nobela prēmijas laureātus ieskaitot (S. Lāgerlēva, V. Folkners u. c.), nereti piecītis ar dzimto pusi, mazpilsētiņu, ciemu, lai rastos izcilākie darbi.

Tā arī Sēlija visai daudziem latviešu dzejniekiem ir viens no svarīgiem (varbūt pat galvenais?) pasaules modeļiem. Daudz pilnīgāk to spētu parādīt tikai antoloģija un monogrāfija “Sēlija dzejā”. Tiesa, 20. gs. un šodien rakstnieka mūžs parasti nav saistāms tikai ar vienu novadu, tomēr bez šūpuļa, tuviniekiem, saknēm netop nekas.

Sēlija dzejā — tie ir vismaz trīs literatūras loki:

1. Sēlijā dzimušo, augušo vai novadā ilgi dzīvojošo (dzīvojušu) dzejnieku dzejdarbi.
2. Ar Sēliju kādus darba gadus saistīto, varbūt tikai vasaras tur vadījušo atbalsojumi vārsnās.
3. Atsevišķi veltījumi, motīvi, ko rosinājusi tieša vai netieša īslaicīga saskarsme ar Sēliju, tās kultūrvēsturi, dzīves ritumu un cilvēkiem.

Autoru loks ir ļoti plašs. Skaidrs, ka Sēlija nav tikai tajos dzejdarbos, kur pieminēts kāds novada vietvārds, vēsturisks vai mūsdienas notikums, personāžs. Kā redzēsīm, palaikam ir gandrīz neiespējami argumentēt šo saistību, kaut arī dzejnieka mūža gaitas, dzejoļa, balādes vai poēmas tapšanas apstākļi to visai noteikti apliecina. Par varēm nemeklējot, neuztiepjot saistību ar kādu novadu, reizēm tomēr svētīgi to atcerēties, padomāt par to.

Sēlija dzejā — tā ir pilnskanīga visas latviešu dzejas daļa arī 20. gs. otrajā pusē līdz šodienai: daļa tās meklējumu un atradumu, pretrunu, šaubu, cerību. Latvijā, trimdā, no metnēs, izsūtījumā.

Tā ir daļa no jaunas poētikas izcīņas un daļa no laikmeta ideju vēstures, kura droši vien vēl tiks uzrakstīta, un bez dzejā iemiesotajām domjūtām tai nekādi neiztikt.

Pārskats par trim dzejdarbu lokiem

*Man gribas taču pabūt,
kaut tikai vējš, kaut tikai liesma es.
Man savu zemi sevī iekšā dabūt,
man savu zemi līdz pat saknei nest.³*
Guntars Godiņš

Sēlijas motīvu sazarojums pēdējā pusgad-simta literatūrā salīdzināms ar Latvijas lielāko, tā sakot, oficiāli atzīto kultūrvēsturisko novadu devumu.

Pirmām kārtām, tas apliecina novada savdabību, kas spilgti izpaudusies visai mūsu rakstniecībai nozīmīgos darbos jau 20. gs. pirmajā pusē, pirmajā neatkarības posmā un trimdā. Prozā pietiek atcerēties Jāņa Jaunsudrabiņa vārdu, dzejā — Veltas Tomas poēmu “Sēļuzemes sestdiena” (1953) un daudzus liriskus dzejoļus, dzejprozā nozīmīga virsotne paliek Jāņa Veseļa “Latvju teiksmas”, kas nešķiramas no Sēlijas.

Tikai tā saucamās pārbūves gados un neatkarības otrajā posmā mazpamazām kļuva pieejami visai daudzi represēto Sēlijas dzejnieku darbi (A. Osītis, V. Klētiņš, A. Bērzs, A. Caune, J. Zviedris u.c.). Jāpiebilst, Arvīda Osīša dzejā un prozā Sēlija ieņem centrālo vietu.

Tādējādi tikai ar bagātājiem iepriekšējās audzes impulsiem Sēlijas augšāmcelšanos dzejā (vēlāk arī citos veidos) neizskaidrot, jo šis veikums ilgus pēckara gadus bija mazpieejams, pusnoklusēts vai pilnīgi aizliegts. Taču jau 60. gados noteikti var runāt par Sēlijas vārda un tēla renesansi, piemēram, agrīnajos Ā. Elksnes, V. Kalčiņas, V. Anciņa, I. Auziņa, P. Paegles un citu autoru dzejoļos un poēmās.

Sēlijā dzimušo un augušo dzejā jaunās — teiksim tā — dzejas Daugavas vai Lielupes pietekas radās tikpat dabīgi kā novada lielākās vai mazākās upes. Radniecīgs strāvojums veidojās visos novados, brīžam uzsitot augstāku vilni līdz šodienai. Ikviens novads varētu (un vajadzētu!) izveidot savu antoloģiju. Jebkura novada dzejnieks varētu sacīt V. Kalti-

ņas vārdiem, mainot vienīgi kādu toponīmu, ja tas nepieciešams:

*Man tikai viena zeme —
Tā, kura iesākas Mēmeles krastos.
Skaidri zinu — varu apstaigāt galaktikas,
Bet tādi vēji, tādas saules vairs
neatrstos.⁴*

Kā sacītu šodien, notiek identitātes meklējumi. Bērības, jaunības, dzimtās puses dabas atbalsis šajā ziņā ir pirmie soļi. Tā tas bieži notiek arī mūsdienās.

Tomēr — kā redzēsīm ieskatā šajos segmentos — abos attālajos laikmeta posmos Sēlijas (tāpat citu novadu) atspulgi dzejā iegūst daudz lielāku svaru: ar tiem saistās, caur tiem lauž ceļu dzejas nozīmīgākie saturiski mākslinieciskie meklējumi. Novada vārds, vietvārdi kļūst par dzimtenes, par Latvijas vārda sinonīmiem, kuri visumā brīvi no birokrātijas iecienītajām ideoloģiskajām piedevām (skanētu taču gaužām divaini, piemēram, padomju Mēmele, padomju Ormaņkalns; saimniecību, laikrakstu. nosaukumos gan tādu jociģumu netrūka...). Plašākā nozīmē nereti tik koloritā (arī valodiski) novadu dzeja bija pretreakcija pret pēckara desmitgades frāžu birumu.

Atkušņa gados biežas bija atsauces uz Arvīda Skalbes krājuma “Sūrābele” 1957. gada rakstītajām vārsēm “Atbilde sirdij”:

*Visu apdziedāt nespēšu gan,
Pat ja dusmām tu atļausi vaļu, —
Daudz jau nevēlos, atstāj, sirds, man
Ļoti mazo, bet dārgāko daļu;*

*Kaut vai to, kurai ziedošu zaru,
Bišu sanoņas mazāk varbūt,
Bet par kuru es spēju un varu
Kaut vai pusnaktī nomodā būt.⁵*

Pēc nacionālkomunistu sagrāves Latvijā nomenklatūra tomēr ne mazums pūlējās, lai plicinātu arī šo “mazo, bet dārgāko daļu”; visplašāk zināmā ir vērsšanās pret latgalisko kultūras daļu gados pēc Latgales literatūras un

mākslas dekādes Rīgā (1959), drīz vien — mēģinājumi aizliegt Ligo svētkus, izskaust ar tiem saistīto literatūras atzaru.

Varas tuvredzīgās unifikācijas, nivelēšanas tieksmes panāca pretējo, proti, pastiprināja sākumos intuitīvo, stihisko pievēršanos tautas vēsturei, tradīcijām, kultūrai, jo:

*Katram Jānim
Sava zemeslode.
Nemūžam Visuma katlā
Pelēka putra neizvārsīsies.*⁶

Arī turpmāk dažkārt nāksies citēt citos novados augušu vai Rīgas dzejnieku vārsmas, jo process ir vienots.

*Viena kupica tev nedalītai,
Ir vēl tas, ko arājs neuzar, —
Gaiši zaļa kalnā dvēselīte,
Sēluzeme pastāvēt lai var.*⁷

Tā ir četrinde no nereties Maijas Briedes pirmā krājuma “Trešā pasaule”; rets gadījums — izaugusi Sēlija, šī grāmatiņa lielā mērā veltīta Sēlijai.

Sēlijas tēls iezīmējas vairāku novadu dzejnieču un dzejnieku grāmatās un publikācijās. Minēsim dažus piemērus. 2008. gadā Ilūkstē izdotajā kopkrājumā “Šī zeme nav lēta” atrodam vienpadsmit Ilūkstes novada literātu vārdus; savas grāmatas ir Janai Vagulānei, Albertam Kreņevskim, Jānim Zviedrim; vairākas grāmatas ir ar Jēkabpils pusi, Viesīti kopš pirmajiem skolas gadiem saistītajai Līgtai Ābolniecei, Aizkraukles dzejniecēm Veltai Aizupei, Naulai Dzirkalei. Pārāgri mūžībā aizgāja Valles skolotāja Anita Svētiņa, viena no savdabīgajām novada lirikēm.

Īpaši atzīmējama sauciešu rosme. Laikam gan viņi vienīgi Latvijā turpina izdot veselu kultūrvēsturiski nozīmīgu grāmatu sēriju “Mūsu stāsti”; viena no tām veltīta dzejai (2006). Lielākais pārsteigums tajā ir līdz šim pilnīgi nepazīstamas dzejnieces Zelmas Lasmanes (1904–1993) plašā dzejoļu kopa. Tā liek domāt, ka autore būtu pelnījusi atsevišķu krājumu.

Kopkrājuma “Dzeja” ievadā kultūras darbinieks Gunārs Spīdainis, viens no grāmatas veidotājiem, hiperbolizējot raksta: “Nav taču neviena saucieša, ritieša, elksnieša vai cita mūsu novadnieka, kurš nebūtu kaut vienu dzejoli sacerējis. Cita lieta, vai kādam rādījis un lasījis.”⁸

Šajā pārspīlējumā ir vērtīgs patiesības grauds, proti, Sēlija tiešām ir kultūrvēsturiski bagāts novads, un joprojām tur turpinās lielāki un mazāki atklājumi arī dzejā, tā ka varbūt vēl nāksies precizēt grāmatā citētos Jāņa Ezergaiļa vārdus par Sēliju: “Viņu gan nevarēs salīdzināt ar Vidzemes Malienu (kāpēc ne? — I. A.), bet tas Leišmales novads ir pietiekami liels un spēcīgs, lai nostātos blakus varenajai Piebalgai” (112. lpp.).

Kurmenē audzis, Taurkalnē un Jaunjelgavā gadus astoņus mācījies Knuts Skujenieks. Man grūti iedomāties viņa bagāto un precīzo dabas tēlu saimi, dažlabu Latvijas lauku dzīves detaļu bez šiem bērnišības un pusaudža gadu iespaidiem. Bet argumentēt tur kaut ko sarežģīti.

Tā tas ir vairākos gadījumos. Dzejnieku mākslinieciskās ievirzes ir dažādas, apkārtējās realitātes īpatsvars vārsēm stipri atšķirīgs. Teiksim, uzsvērti intelektuālā (Guntars Godiņš) vai ironiskā dzejā (Ronalds Briedis), turklāt bieži vien maksimāli lakoniskās rindās, tiešākus iespaidus un impulsus pakļauj vispārinājums.

Savukārt Aija Silāja (1952–1993), dzimusi un augusi Zalvē, mācību gaitas uzsākusi Mazzalvē, tiekusies būt “spīdoliskas mentalitātes dzejniece” (M. Zālīte). Viņas emocionāli sakāpinātajā dzejā tikai reta detaļa varbūt atgādina bērnišības zemi. Tomēr tās klātbūtne jūtama kā baltmākoņu vai zvaigžņotas debesis. Izlase ar neparastu nosaukumu “Šoziem-zvaigznes” (2001) pieder pie neparastākajām un būtiskākajām veselās paaudzes dzejā.

Varu tikai piebilst, ka arī manās grāmatās gandrīz pusgadsimtu Sēlijai bijusi redzama vieta. Jaunākajā laika posmā viena no grāmatām saucas “Sēlijas elēģijas” (1994), bet

novadam, tā cilvēkiem veltītas poēmas, balādes, dzejoļi atrodami arī citos krājumos.

Sēlijas dzejnieku dzeja un dzeja par Sēliju turpina atgriezties. Vēl viens raksturīgs piemērs — divas Pētera Paegles (1940–2006) dzejas grāmatas: izlase “Māls” (1997) un “Grafikas uz sarkanbaltā” (2004). Abu kods ir Sēlijas tēlojums.

Vēl joprojām nav Arvīda Osīša darbu pilnīgāka izdevuma. Lasīts, ka Valda Klētiņa izlase laista klajā Austrālijā; Latvijā pagaidām viņa dzeja plašākam lasītāju lokam pieejama vienīgi divdesmit mazgrāmatu kopojumā “Mūža acis” (1991).

“Un tomēr... lai kur es būtu, sapņos un iztēlē jūtu vajadzību atgriezties Latvijā, Sēlijā, Gārsenē... Tikai šeit es it kā atdzimstu un iegūstu spēku,” savā krājumā “Es turpinu uz tēva mājām iet...”⁹ raksta Alberts Kreņevskis, kas ilgi strādājis diplomātiskajā dienestā. Viņa vārsmas lielākoties veltītas Sēlijai un tās ļaudīm.

*Ar zilgām tālēm sveicinos,
Ar smilgām pļavā runājos —
Te mana izredzētā zeme,
Es citu nevēlos.*¹⁰

Šie un līdzīgie piemēri liecina tikai par vienu: vēl daudz darāms, lai laika vējos nepazustu daudzas mūsu literatūras lappuses.

Pavisam īsi var raksturot abus pārējos ar Sēliju saistītos dzejas lokus.

Novadā vai tam līdzās dažus gadus dzīvojuši un strādājuši vairāki pazīstami dzejnieki — Ausma Pormale, Uldis Leinerts, Varis Leikarts. Arī viņu dzejā atrodam dažas Sēlijas atbalsis. Kas līdzīgs sakāms par tiem, kuri auguši Sēlijas vasarās; viņu vidū ir vairāki mani tuvinieki. Piemēram, brājadēla Imanta (1957–1987) pagaidām vienīgajā grāmatā “Kam es varu ko solīt” (2003) dažos dzejoļos atvīd Zalve.

Visbeidzot — atsevišķu dzejdarbu autori pēc īslaicīgas saskarsmes ar Sēliju, tās dabu, pagātni vai šodienu. Visbiežāk tie ir veltījumi ievērojamām personībām — no Vecā Stende-

ra līdz Jūlijam Dievkociņam, Jānim Jaunsudrabiņam, Veltai Tomai un citiem.

Tādi darbi bijuši Jānim Plaudim, Aleksandram Pelēcim, Vizmai Belševicai. Sevišķi daudz Sēlijai veltītu lappušu atrodam Aleksandra Pelēča grāmatās; līdzās dzimtajai Malienai Sēlija kļuvusi it kā par dzejnieka otro dzimteni. Dzejojumus, balādes, ciklus zīmogo liela konkrētība vides un situāciju tēlojumā.

Dziļi un daudzpusīgi Aleksandra Pelēča personību atklāj Lūcijas Ķuzānes grāmata “Aleksandrs” (2007), kas tāpat kā vairākas citas rakstnieces biogrāfiskā žanra grāmatas pieder pie paliekošām vērtībām. Lūcija Ķuzāne un Valdemārs Ancītis ir tie, kas visneatmaidīgāk 20. gs. otrā pusē līdz mūsu dienām cēlušī Sēlijas kultūras celtni uz stipriem pamatiem.

Jau šis nelielais pārskats uzrāda antoloģijas “Sēlija dzejā” nepieciešamību. Gluži tāpat vēl jātop citām antoloģijām, pētījumiem — pirmām kārtām: “Dzeja un valoda”, “Dzeja un tautasdziesma”, “Vēsturisko tēlu dzeja”, “Lībieši latviešu dzejā”, “Cittautu dzejnieki par Latviju”.

leskats dažās raksturīgās dzejdarbu grupās

*Ir labāk iziet, neprasot pēc ceļa.
Rod dažreiz vairāk tas, kas nemeklē
neko.*¹¹

Jānis Plaudis

Tā rakstījis Jānis Plaudis, 1932. gadā dodamies uz Sēlijas pusi. Dīvainā kārtā aptuveni pēc gadsimta ceturkšņa dzejnieki atkal biežāk devās ceļā uz Latvijas novadiem, uz tautasdziesmu, uz vēsturi un kultūrvēsturi, šķietami negaidīti atrodot jaunas un gaidītas skaņas un melodijas.

Ārija Elksne par tautasdziesmu kā mūsu kultūras pamatu drīz raksta izteiksmīgās un ietilpīgās vārmās “Blēņu dziesmas”:

*Šīs dziesmas riju izkūla
Un rožu dārzu sēja.*

*Šīs dziesmas caur sidraba birzi
Uz mūžību aiztecēja.*

*No ābeļu ziediem un asarām
Tās sērdienīte auda,
Tās, mūsu šūpulī atstādams,
Pie cepures strēlnieks sprauda.*

*Šīs dziesmas uz rokām mūs pacēla
Un iznesa cauri nāvei.
Uz tām mūsu bērniem un mazbērniem
Tāpat kā uz Gaiziņa stāvēt.¹²*

Tautasdziesma tiek pacelta kā tautas pašapziņas, tautas dzīvības karogs. Jau no pašiem sākumiem folkloras tēli saaužas ar vēstures tēliem, ar vēstures pārdzīvojumu, sākot no cīņām ar krustnešiem līdz 1905. revolūcijai un abiem pasaules kariem. Atbildes tiek meklētas arī kultūrvēsturē, ievērojamo personību mūžgaitā. Smaguma centrs arvien noteiktāk pārvietojas uz 20. gs., jo tajā ir visvairāk nepārvarētu plaisu, neatbildētu jautājumu. Ir vērts vēlreiz atgādināt Jāņa Petera kā formulu stipros pantus par tautasdziesmas — vēstures — divdesmitā gadsimta attiecībām veselā dzejas laikmetā, jo tie palīdz saprast arī Sēlijas tēlojumu un pašu dzeju, tās neaparasto popularitāti. Trīsdaļīgajā ciklā “Mans bišu koks” par tautasdziesmu lasām:

*Un Divdesmitais viņu ved
pār Krimas karalaukiem sausiem,
un Divdesmitais viņu mīl
uz Nāves salas galvaskausiem.*

*Un viņi abi kāzas svin
pie vienas ugunszīmes liesmas,
un nu mans tēvs ir Gadusimts,
bet Māte — Tautasdziesma.¹³*

Uzvēršot veselu laikmetu kultūrvēstures slāņus, daudziem dzejniekiem izdevās radīt joprojām ievēribas cienīgus, dažkārt izcilus darbus (O. Vācietis, V. Belševica, M. Čaklais, V. Lūdēns, J. Sirmbārdis, U. Bērziņš, L. Briedis, P. Brūveris u. c.). Viens no tādiem izcilie darbi ir Knuta Skujenieka astoņ-

daļīgais cikls ar ieskaņu un izskaņu “Priežu daina”¹⁴, kurš vairākkārt liek domāt arī par vārdā nesauktās Sēlijas tēlu, dzejnieka agrīno iespaidu bagātību.

Dzejnieki pievērsās pagātnei, pat attāliem laikiem, tautas kultūras mantojumam, redzams, meklējot ceļu uz jaunu vienotību sevī un tautā, cenšoties pārvarēt Otrā pasaules kara un lielvaru inspirētā “mazā pilsoņu kara” radītās plaisas; viena no iespējām — aktualizēt gadsimtu, laikmetu pārbaudītās vērtības. Dzejolī “Mantojums” Velta Kaltiņa to izsaka šādi:

*Kuršu un sēļu pilskalnos
atraktie māla podi
ar gaudiem pilni...*

-----

*Ja sēkla gadsimtu svaru iztur,
tā derēs
vēl bērnbērniem.¹⁵*

Tas ir jaunu ētisku pamatu meklējums un vienlaikus — cerība bagātināt savas dzejas mākslinieciskās iespējas. Jaunā laikmetā jaunos veidos atbalsojas A. Čaka nemirstīgie vārdi “Mūžības skartajos”: “Ej. / Tur tu glābsi savu dzeju.”

Uzmanības centrā arvien biežāk nokļūst 20. gs. dramatiskie un traģiskie notikumi — 1905. gada revolūcija, strēlnieku gaitas, Hitlera un Staļina laika masu represijas, holokausts, pretošanās kustības, nometnēs un izsūtījumos pārdzīvotais. Tas nenotiek un nevar notikt uzreiz, bet tas tomēr notiek. Skaidri tas kļūst redzams, vājinoties un krītot ideoloģiskās cenzūras žņaugiem; tā dēvētās ekonomiskās cenzūras dēļ nepaveiktais nav īsti aptverams joprojām. Daudz kas izkaisīts pasen izdotos krājumos, maz pieejamos izdevumos, palicis manuskriptos.

Katrā ziņā sākumos un labu laiku ir visai daudz dzejas publikāciju par notikumiem un personībām, par kurām vismaz ārēji valda zināma vienprātība: Piektais gads... strēlnieki... prethitleriskā pretošanās kustība...

Nereti tādus dzejdarbus caurvij spīva sociālā un nacionālā taisnīguma strāva, tā ka nekāda zaļā gaisma nedeg arī šo vārsmu ceļā. Tā sagadījies, ka tieši vairākas no Sēlijas neatdalāmas personības laikam gan visbiežāk tēlotas dzejā — dzejoļos, balādēs, ciklos. Spilgtākie piemēri — Jūlijs Dievkociņš un Jānis Jaunsudrabiņš.

Pirmajā gadījumā — jauna talanta, romantiskas mīlas leģendas apvītā dzejnieka zvēriskā noslepkavošana vesela gadsimta ritumā kļuvusi ne tikai par smagu apsūdzību cara impērijai, bet arī visiem tālākajiem represīvajiem režīmiem. Var teikt, ka Jūlija Dievkociņa vārds un liktenis kļuvis par vienu no 20. gs. Latvijas simboliem, kurā fokusējas daudzu gaita un liktenis:

*Cik vienkārši — tā katru
Var zemē iemīdīt!
Lai nevar kapus atrast,
Nāc, sniega vētra ātra,
Tiem pāri kalnus dzīt!...*¹⁶

Tās ir rindas no Aleksandra Pelēča cikla par Jūlija Dievkociņa nošaušanu ("Šaut galvā!"). Vai gan tur neatbalsojas arī Kolimas vai Štuthofas ieslodzīto nāves gājieni?

Un vēl. Vizma Belševica daudzus gadus pirms sava dēla Klāva traģiskās bojāejas raksta vienu no satriecošākajām gadsimta balādēm "Ugunsziedi" — par Zalvē apbedīto dzejnieku, par viņa māti, par traģēdiju:

*Vienkārši tā bija skaistuma
un nekrietnības — mūžīgi mūžos —
nesavienojamība.*¹⁷

Dzejniece gaišredzīgi — cita vārda te neatrast — cauri gadu blīvei skata sava dēla un savu radniecīgo likteni. Pat vairākās detaļās: "apmaldījies Zalvītes ūdenszālēs un mākoņu atspulgos"¹⁸ — drīz Zalvē, Zalvītes krastos laiku pa laikam būs Klāvs kopā ar mūsu līdru, tur daudzas vasaras augs viņu bērni...

Savukārt Jāņa Jaunsudrabiņa personībā fokusējas trimdas, precīzāk — tautas sašķelības drāma, nepārvarētās plaisas, varas pus-

noliegtais mantojums. Gadu gaitā rakstnieks aug Latvijas cilvēku apziņā, tautas dvēselē kā vienotājs, kā cilvēcībā saucējs pēc visām pārciestajām postīgajām laikmeta zemestrīcēm. Gadu gadiem dzeja daudz darījusi, lai it kā epizodiskas ciemošanās vietā sāktos rakstnieka atceļš uz dzimto pusi, uz dzimteni. Kā jau 1946. gadā J. Jaunsudrabiņam veltītā dzejolī aicinājis Kārlis Dziļleja:

*Nāc līdz uz zemi jauku,
Kur sen jau nava būts,
Uz Neretu un Sauku,
Tur viegli elpo krūts.*¹⁹

Jānis Jaunsudrabiņš, viņa darbu varoņi kļūst par tādu kā Sēlijas zīmolu, bet visā latviešu kultūrā — par vērtību nezūdamības zīmi. Tā tas ir Aleksandra Pelēča, Arvida Osīša, Maijas Briedes un citu dzejā. A. Pelēcis jau no izsūtījuma aicina neretiešus celt pieminekli Klībijam Jurkam, neaizmirst lielā rakstnieka veikumu; lūk, 1968. gada 12. septembrī Taišetā rakstītas rindas "Pārdomas Kišku kapos" (citēju no man adresētas vēstules):

*Ja Baltā grāmata segusies
Ar zaļām Augšzemes velēnām —
Tad vismaz uzrakstu vajaga,
Lai zinām — kur jāpaceļ velēna.*

Gribot negribot arī šādos darbos ieskanējās polemika, tāpēc nereti tie palikuši atvilktņē vai publicēti tikai pēdējās desmitgadēs. Jānis Jaunsudrabiņš pirmais atgriezās no trimdas; viņa varoņi turpina nākt pie mums, kā tēlots M. Briedes dzejolī "Neretas pusē":

*Paskaties apkārt!
Varbūt satiksi Mangu!
Aiju, Rasmu un mani,
Kad čiekuri eglēs zvanīs kā zvani
Un stari sagriezīs gaismu varavīksnē.*²⁰

Vēsturiskā atmiņa gadu desmitiem atdzimusi arī Sēlijas dzejā. Pētera Paegles pasaka-hronika "Deviņdesmit trīs tāšu raksti"²¹ ir viens no savdabīgiem mēģinājumiem

teiksmainā vēstījumā sakausēt Jersikas un Dignājas cīņas 13. gs. ar mūsdienām. Tā ir vietumis stiprāk ritmizēta proza ar atsevišķiem brīvās dzejas iestarpinājumiem.

Gan senā, gan nesenā vēsture elpo, sāp, augšamceļas daudzos Zelmas Lasmanes 1904–1993) dzejdarbos. (Viņa bijusi skolotāja, kas no saviem pensijas ietaupījumiem atvēlējusi lielāku naudas summu, lai 1988. gada 27. augustā Galvānu kapsētā tiktu uzstādīts tēlnieka Imanta Liča veidotais piemineklis J. Jaunsudrabiņa tēvam.) Z. Lasmanes darbus raksturo jau dzejoļu virsraksti — “Senlatvietes pirmais stāsts”, “Skosu pilskalnā”, “Ratulānu kalniņā” u. c. Dzejnieces traģiskais liktenis (1940. gadā čekā gājis bojā viņas dzīvesdraugs) zīmogo visas viņas vārsmas, tās liekas laužamies caur laiku un telpas slāņiem (“Pārdomas kapu kalniņā”):

*Un veji bez vārdiem, bez skaņām par
senajiem sējiem teic.
Tik lūpas, kas smaidīja, dziedāja,
pasakas teica, vērtušās trūdās.
Vien pelēkie kauli, reiz spēcīgu augumu
nesa, šķiet, vēro mūs
Un mēmā valodā vēsta: — Mūsu dzīvība
jūsu miesā
Liek pulsam asiņu straumi celt un elpot
saules gaismā.
Skat, mūsu dvēseles panti ir dzīvi un
tautas sejā mirdz!
Mēs sēļu sirdspukstus nodevām jums.
Jel mīliet Latvisko Garu!
Tas tautas nemirstīgai daļai skaists
piemineklis būs.*

1978. g. aug.²²

Mūsu dvēseles panti... Vai — sēļu sirdspuksti... Tā varētu saukties monogrāfija par Sēliju dzejā.

Šos sēļu sirdspukstus — un caur tiem Latvijas dramatisko gaitu kara un pēckara gados — bieži var saklausīt Arvīda Osīša dzejā. Zalves kalēja dēls, Jāņa Jaunsudrabiņa radnieks, strādājot laikraksta “Sociāldemokrāts” spiestuvē Rīgā, viņš nācis saskarē ar

Ā. Čaka, A. Skujiņas, J. Grota un citu dzeju, agri iepazinis sava laika jaunos talantus, mācījies no viņiem jau visai daudzajās pirmskara publikācijās. Tajos gados veidojas nopietns pamats tālākajam darbam.

Karš. Tēvs naktis labo prethitlerisko partizānu ieročus. Vecāki pūlas dēlus pasargāt, bet arī viņus gaida līdzīgs liktenis kā daudzus: Arvids tiek mobilizēts leģionā, vēlāk četrus gadus pavada Sibīrijas filtrācijas nometnēs, bet brālis Ēriks, iesaukts Sarkanajā armijā, atgriežas pēc smaga ievainojuma... Šie notikumi palīdz saprast gan Arvīda Osīša savdabīgo dzeju, gan arī to, kāpēc ilgi viņa publikācijas lielākoties izkaisītas novada rajonu laikrakstos. Patiesībā viņa dzeja un proza (arī sauciešu izloksnē) joprojām vēl gaida savu izdevēju.

Viņa dzejai nereti ir kāds gluži dokumentārs pamats; dzejnieks nevirās no smagas, tam vai citam laikmetam neērtas patiesības ne situāciju tēlojumā, ne detaļās.

Piemēram, “Čigānkalna retro” kā dokumentālā kino kadros redzam holokausta šausmas, bet balādē “Partizāni” — smago brīdi, kad mežsarga mājā jaunai sievietei ar bērnu pie krūts partizāni atnākuši pavēstīt, ka sodījuši viņas viru:

*Vīru jums nošāvām šonakt pie Melnupes
priedēm,
steidzās par mums viņš apsargiem ziņu
dot.
Vāciešu vilciens netika nolaists no
sliedēm,
un tādas lietas jau nepiedod...²³*

Sēlijas dzeja nereti liek domāt, cik pamatoti bijuši Ārijas Elksnes vērojumi gluži klasiskajā dzejolī “Smaga velēna un smaga vaga...” par smagumu, no kura latviešiem “netikt vaļā — / tas mums asinīs un valodā”.²⁴

Protams, tas ir arī vēstures veidotais smagums. Vai — Veltas Aizupes vārdiem:

*Zemnieku asinis iedevis pūrā
Paudzēm lolotais Augšzemes māls.²⁵*

“Māls” — tāds ir Pētera Paegles izlases nosaukums, un arī tajā valdzina smagnējs pamatīgums, patiesīgas kara un pēckara ainas, apvaldīta jūtu izpausme. Daudzus Sēlijas tēlojumus — un tā ir grāmatas lielum liela daļa — var dēvēt par dzejas grafikām. Lūk, skolas gadi (“Ķipterānu pamatskola, 1949”):

*Patumša klase.
Bērnu maz.
Skola kā nabagmāja.
Nav kas stāsta mums pasakas —
arestēta skolotāja.²⁶*

Lūk, daudzu pieaugušo dzīve t. s. atkušņa gados:

*Tur Austrumos, mūžīgos ledājos kalta,
Salst Sibīrija — rēgaini balta.
Tā masu kapā tur Mārīņa dēlu,
Kurš nevainīgs atzīts mazliet par vēlu.²⁷*

Melnbaltā grafika dominē arī Pētera Paegles mūsdienu dzīves tēlojumos.

Rezumējot var sacīt, ka joprojām dienas gaismu ierauga gan noklusēti, savulaik aizliegti, gan jauni darbi par sēliskajām saknēm, vēstures un kultūras mantojumu. Tāpat kā tas notiek citos novados.

Ikvienam novadam ir savas bagātības. To redzam arī dabas lirikā, esamības pārdzīvoju- ma dzejā. Sēliju vispirms pazīstam pēc visas Latvijas likteņzīmola Staburaga; garām plūst Daugava, skatam paveras Saukas ezers, šī “Sēlijas maziņā jūra”, “mūsu debesu gaba- liņš šaipusē”²⁸, Ormaņkalns, senie pilskalni, upes, meži...

Sēlija joprojām vēl paliek “Sēlija — zaļais krasts” (Aivara Kalves romāna nosaukums), kaut arī meži sarūk kā visur. Vēl joprojām kaut kur pie mazāk sapostītas upes vai ezera kā sēliskās dabas izjūtas iespējamais *etalons* var nākt prātā Veltas Tomas rindas:

*Lēpu lapu zaļā klājiēnā
ieslīd vilnis, klusē bula gaiss —
dziļi šūpo maigā mājienā
ūdens rožu baltums zeltainais.²⁹*

Te vietā atcerēties vēl vienu Sēlijas dzej- nieci — Zentu Liepu (1916–1988), kuras dzejas atgriešanās Latvijā vēl priekšā. Apmē- ram desmit trimdā izdoto krājumu centrā ir ilgas pēc tēvzemes, Latvijas atmiņu un iztēles redzējumi; tēlainība, daudzas detaļas izaug no Sēlijas dabas, sadzīves. Visu radošo mūžu viņa meklē atbildi uz lielo jautājumu:

*Kad reiz pulkā,
Nešķirti,
Sastapsimies?³⁰*

Dzejnieces esamības pārdzīvojums spilgti izteikts dzejolī “Trimda”, kura rindas varētu kļūt par nākotnē izdodamās izlases nosauku- mu un epigrāfu:

*Trimda —
Ir sapnī pie avota dzestruma liekties,
Pasmelt ar plaukstu,
Pielikt pie lūpām —
Atmosties slāpēs.³¹*

Smalkas lirīķes talantu vēlreiz apliecina Ausmas Pormales (1939–1979) ārpuskrāju- mu dzejas izlase “Mīlēt mūžam”. Viņas labā- kajos dzejoļos viss saplūst — daba, mīlestī- ba, cilvēka pretrunīgā jūtu pasaule. Bieži šī dzeja vērsta:

*pret dvēseles stagnāciju.
Pret tumsu...³²*

To varētu dēvēt par dzīvības ekoloģijas dzeju, kas liekas raksturīga arī Ilūkstes, Jē- kabpils, Aizkraukles dzejniecēm. Ausma Por- male viena no pirmajām dzejā atjauno jutek- liskuma tiesības. Nav šaubu, ka dabas tēlu bagātais pamats rasts bērniības zemē Duna- vā. Kāds piemērs:

*Puķe,
Es ieklausos tevī kā lakstīgala savā balsī
Un reibstu no tevis, kur tava maigā aus-
tīņa balsnī,
Vīta no sniega baltuma, vīta no saules
stara,
Vīta no jaunības, vīta no mīlas gara.
Pagriez jel ausi man tieši pie lūpām,*

*Lai varu noskūpstīt tava tuvuma sanoņu
jūlija šūpotnēs.³³*

Nedaudzie darba gadi Jēkabpilī izrādījās pavērsiena punkts Ulda Leinerta (1936–1969) daiļradē. Tur radušies ne tikai saturīgi veltījumi pilsētai (“Jēkabpilī”), bet arī vairāki gluži hrestomātiski dzejoļi. Šķiet, paši pazīstamākie ir “Acis” un “Sieviete ar spaini ūdens”. Sievietes gaitas un straumes līganums, ūdeņu guldzēšana un sievietes dziesma un visa tā atbalss jaunekļa sirdī maksimāli skopiem līdzekļiem rada dzīvīgu un mūžīgu — sievietes? dabas? mostošos jūtu? — tēlu.

Allaž svarīgs paliek mākslinieciski savdabīgs risinājums, lai pietiekami pārliecinoši skanētu cilvēka iekšējā, otrā balss (O. Pass), kas galu galā tad arī ir dzeja:

*No rīta, kad ceļos,
Uz mirklīti noņemtos ceļos,
Lai, aizejot dienas ceļos,
Man nebūtu jāpakrīt ceļos.³⁴*

Līgitas Ābolnieces dzeja tāpat liekas vispirms augam no Sēlijas, no bērniības un jaunības, ciešā tuvībā ar dabu:

*Šajā zemē man jābūt stiprai,
kur pienenes ziediem bērniība zied.*

*Šajā zemē, kur magones lūpās
dzīves vasarās uzplaukst man smaids.³⁵*

Ilūkstes novada kopkrājumā Rita Kļaviņa raksta par dabu kā dižāko ievadītāju mākslas pasaulē:

*Nāc Vasaras pasakā iekšā,
Tur daba kā māksla būs priekšā!³⁶*

“Šī zeme nav lēta, / Tā ir Svēta” — šis Dzintras Krievānes rindas, kas devušas krājuma nosaukumu, ietilpīgi izsaka visai daudz grāmatu un publikāciju virzību jaunākajos laikos, proti, dzimtās vietas, novada, tās cilvēku tēlojumā dabiski izpaužas tēvzemes mīlestība.

Otrkārt, esamības pārdzīvojumā šodien biežāk izteiktas ticīga cilvēka jūtas. Visvairāk

tādu publikāciju atrodam “Ilūkstes Novada Vēstīs” (Dz. Krievānes u. c. publikācijas). Vai tā ir liecība par kristīgās baznīcas, kristīgās ticības vai, cerēsim, abu atdzimšanu Sēlijā — to rādīs nākotnē.

Var piekrist Annas Rancānes vārdiem par Janas Vagulānes lirikas krāsu bagātību krājumā “Madarās baltās kā sākums”. Atrast ikdienā dzeju un šajā dzejā — cerību, tas liekas būtiskākais šajās lappusēs:

*iedēstiet cerību dēstu
naida tukšumā,
varbūt līs maiguma lietus
nāids izkusīs*

- - - - -
- - - - -

*apstājies laikmet
sāc visu no gala³⁷*

Vai tad dzejnieces vārdi nav aktualizējušies šodien?

Sēlija dzejā — tie ir arī novada šodienas cilvēku portretējumi, veltījumi lauksaimniekiem, skolotājiem, literātiem, mākslu pārstāvjiem. Naula Dzirkale vienu no saviem krājumiem veidojusi tikai no piemiņas dzejoļiem (Aizkraukle, 1997). Portretējumi nereti ir arī citās grāmatās un publikācijās.

Šķiet, pirmsinterna laikmetā dzejai piemītusi kāda papildfunkcija — tā vienlaikus bijusi arī kultūrvēstures internets. Joprojām interesi rada pasenās un nesenās Valdemāra Ancīša publikācijas, viņa vai Lūcijas Ķuzānes kārtotās lappuses Aizkraukles vai Jēkabpils rajonu laikrakstos.

No jaunākajām kopām prātā paliek Viļņa Vietnieka “Skolotājas lūgšana”, kas veltīta izcilajai Zalves skolotājai Vilhelmīnei Kalniņai, kura 2008. gada rudenī aizgāja mūžībā; pēdējā lūgšanā viņa saka:

*Mana miesa drīz nesāpēs,
bet skaudri smelgs dvēsele
par Sēlzemes tukšajiem lielceļiem,
par aizaugušajiem laukiem,
par māju aklajiem logiem,
par izpostītajām dzīvēm.³⁸*

Skolotājas pēdējais sapnis ir cerība par “bērnu smieklēm skolas pagalmā”, kas apdraudēta kā reti kad.

Vai un kā jaunais laikmets atbalsojas dzijas grāmatās un publikācijās? Vai pārāk liela vieta nav apcerīgai, pat idilliskai lirikai? Kādā mērā tā ir autoru un kādā publicētāju (cerēsim, ka ne sponsoru...) izvēle? Kāpēc tāds retums ir analītiskāks, kritiskāks dzīves skatījums, kāds tas ilgi bija iepriekšējā laikmeta dzejā (kaut arī daļa darbu nesasniedza lasītāju)? Kur pazuduši daudzie humora un satīras žanri, kas taču tik piemēroti preseī? Nebūt nedomāju, ka dzejai par varēm jāmetas sociālu, nacionālu vai citu mezglu raisīšanā; galu galā — visos laikos dzejnieku sabiedriskie temperamenti ir atšķirīgi.

Tomēr nevienos laikos nav ne iespējams, ne vajadzīgs ignorēt, noklusēt vai nomākt dzīves dramatiskās pretrunas, sabiedrības un arīdzan pašu vainas. Pareti, bet visus šos gadus arī dzejā par Sēliju skanējušas satrauktas, brīdinošas balsis. Katrā ziņā nav taisnība tiem, kuri šodienas krīzes (ne tikai saimnieciskās!) laikā apgalvo, ka radošie cilvēki atkal ilgi esot bijuši “virtuves disidenti”... Drīzāk gan varētu būt runa par sabiedrības atomizāciju, depresīvām noskaņām, kuras nespēj pārvarēt pat atkailināta publicistika.

*Pēc gadiem, kad attapsimies,
 Būs vērtīgākais izpārdots.
 Mums pēdējā valūta paliks —
 Pliks,
 Dre-be-līgs
 Pilsoņa gods.³⁹*

Tā rūgti ironizējis Pēteris Paegle deviņdesmitajos gados. Pietiek rūgtu rindu arī citās, piemēram, Veltas Aizupes grāmatās:

*drīzāk pati mēra dzīrēm posies
 mana mīlā mana stulbā tauta
 visu vēju varai ļauta
 tumsā svaidās puspiesmelta laiva⁴⁰*

Diemžēl gadu gaitā nav pamata, lai mainītos satraukums par ekoloģiju, par sociālo

plaisu, par daudzu bērnu bezcerīgo bērnību. Laikrakstā “Staburags” (11. 05. 2002) lasām Jāņa Lazdas rindas par tādu cilvēkbērnu mājām, kur

*Pat naglas nav, uz kuras šalli pakārt,
 Vien putekļi un melnums, gadiem krāts.*

*Tad sajūtīsiet divas bērnu acis
 Un aukstumu, kas vaigos zobus cērt.*

Arī tā ir mūsdienu Sēlijas tēlojumu daļa, kas beigu beigās izlaužas asā jautājumā: “Kurp mēs ejam?!...” (Dz. Krievānes dzejolis, “Ilūkstes Novada Vēstis”, 2007. gada septembris). Daudzviet arī Sēlijā jau pasen redzamo ainu septiņrindu dzejolī ieskicējis Vilnis Vietnieks:

*Četras verstis un krogs,
 četras verstis — gaišs logs.
 Tāds bija Latvijas lielceļš.
 Desmit verstis — nav kroga,
 desmit verstis — nav loga,
 desmit verstis — ne dvēseles.
 Tāds šodien Latvijas lielceļš.⁴¹*

Sēlija, Latvija ir pārāk skaista, cilvēka dzīvei piemērota Zemeslodes daļa, lai pagurumā nolaistu rokas. Arī visām mākslām — to liecina pagājība un šodienā — mūsu novadā visi zemes un Kosmosa spēki ir gana labvēlīgi.

Dzejniekiem atliek viens: būt jūtīgiem starpniekiem starp šiem zemes un debesu spēkiem... Vairāk domāt par dzejas un valodas bezgalīgajām iespējām īsajā mūžības brīdī, kad

*Ne reizē nākam, ne ejam.
 Dzīvībā dejam,
 brīnumā esam kopā.⁴²*

Avoti un piezīmes

- ¹ Toma V. *Piezīmes par sevi pašu un 33 dzejoļi, kas atgriežas mājās*. Rīga: Likteņstāsti, 1997. 73. lpp.
- ² Kaltiņa V. *Zilo ziloņu taures*. Rīga: Liesma, 1970. 22. lpp.
- ³ Godiņš G. *Tas nepasacītais*. Rīga: Liesma, 1985. 47. lpp.
- ⁴ Kaltiņa V. *Zilo ziloņu taures*. 155. lpp.
- ⁵ Skalbe A. *Sūrābele*. Rīga: LVI, 1959. 73. lpp.
- ⁶ Ļūdēns V. *Un Meži, un Meži, un Meži*. Rīga: Liesma, 1982. 98. lpp.
- ⁷ Briede M. *Trešā pasaule*. Rīga: Vieda, 2002. 8. lpp.
- ⁸ Turpat, 3. lpp.
- ⁹ Kreņevskis A. *Es turpinu uz tēva mājām iet...* Autorizdevums, 2000. 8. lpp.
- ¹⁰ Turpat, 18. lpp.
- ¹¹ Plaudis J. *Raksti četros sējumos. 1. sēj.* Rīga: LVI, 1964. 117. lpp.
- ¹² *Latviešu dzejas antoloģija. VII sēj. 1. grāmata*. Rīga: Liesma, 1975. 183. lpp.
- ¹³ Peters J. Svētā mierā, sāpēs mūžīgās. *Dzejas izlase*. Rīga: Liesma, 1989. 136. lpp.
- ¹⁴ Skujenieks K. *Raksti*. Rīga: Nordik, 2002. 15.–23. lpp.
- ¹⁵ Kaltiņa V. *Zilo ziloņu taures*. 83. lpp.
- ¹⁶ Pelēcis A. *Spītīgais osis*. Rīga: Liesma, 1987. 71. lpp.
- ¹⁷ *Latviešu padomju dzejas izlase*. Rīga: Zvaigzne, 1981. 86. lpp.
- ¹⁸ Turpat, 85. lpp.
- ¹⁹ Jaunsudrabiņš J. *Trimdas Raksti. 1. sēj.* Signe, 2000. 122. lpp.
- ²⁰ Briede M. *Trešā pasaule*. 76. lpp.
- ²¹ Paegle P. *Grafikas uz sarkanbalta*. Rīga: Sol Vita, 2004. 151.–250. lpp.
- ²² *Mūsu stāsti. Dzeja*. 2008. 54. lpp.
- ²³ Mūža acis. *Divdesmit mazgrāmatas*. Rīga: Liesma, 1991. 300. lpp.
- ²⁴ *Latviešu padomju dzejas izlase*. 109. lpp.
- ²⁵ Aizupe V. *Ceļš uz sevi*. Staburags, 1993. 31. lpp.
- ²⁶ Paegle P. *Māls*. Rīga: Sol Vita, 1997. 31. lpp.
- ²⁷ Turpat, 39. lpp.
- ²⁸ Auziņš I. *Plaiksnījumi*. Rīga: Zvaigzne, 2008. 36. lpp.
- ²⁹ Toma V. *Piezīmes par sevi pašu un 33 dzejoļi, kas atgriežas mājās*. 44. lpp.
- ³⁰ Liepa Z. *Mans logs*. Ņujorka, 1977. 91. lpp.
- ³¹ Liepa Z. *Mazā zeme*. Ņujorka, 1971. 96. lpp.
- ³² Pormale A. *Zvaigžņukrusts*. Rīga: Liesma, 1987. 117. lpp.
- ³³ Pormale A. *Milēt mūžam*. Rīga: Sol Vita, 2004. 207. lpp.
- ³⁴ Kreņevskis A. *Es turpinu uz tēva mājām iet...* 59. lpp.
- ³⁵ Ābolniece L. *Ar iedegtu sirdi*. Autore izdevums, 1995. 49. lpp.
- ³⁶ *Šī zeme nav lēta*. Ilūkste, 2008. 17. lpp.
- ³⁷ Vagulāne J. *Madarās baltās kā sākums*. Daugavpils: DPU Saule, 1998. 12. lpp.
- ³⁸ *Jaunais Vēstnesis*. 2009. 23. janv.
- ³⁹ Paegle P. *Māls*. 192. lpp.
- ⁴⁰ Aizupe V. *Starp divām saulēm*. Staburags, 1998. 31. lpp.
- ⁴¹ *Jaunais Vēstnesis*. 2009. 23. janv.
- ⁴² Toma V. *Piezīmes par sevi pašu un 33 dzejoļi, kas atgriežas mājās*. 51. lpp.

SELIONIA IN POETRY

Imants Auziņš

Summary

Key words: *Selonia, Selonia in poetry*

The poet Imants Auziņš in his article analyses the influence of the Selonia region on the poetry of various Latvian authors of different generations focusing on the stylistically distinctive presentation of the theme of Selonia. The author concludes that during the Soviet times, when writing about their "small" native region, the poets had a chance to avoid the demand of the Soviet ideology to praise the big Soviet "motherland" in their works. Looking from this viewpoint, the depiction of one's native region in poetry was a peculiar opportunity to avoid ideologised clichés that were cultivated in the poetry of the time. Imants Auziņš mentions a number of poets' activities whose creative activity was not infrequently toned down or even suppressed under the shade of Stalinist repressions and deportations. The conclusions of the article are the following: it is necessary to publish a comprehensive anthology of Selonian poetry.